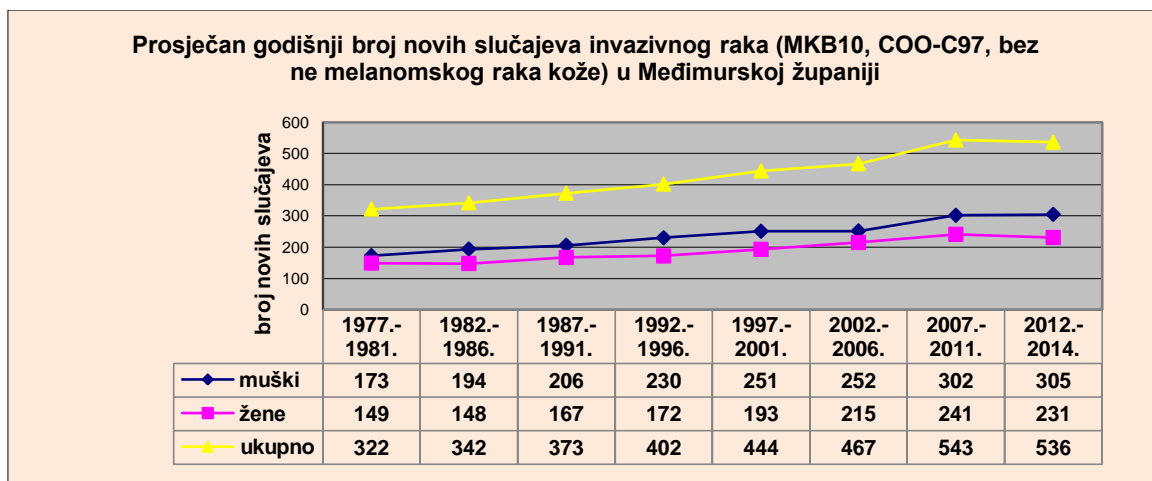

Epidemiološka situacija malignih bolesti u Međimurskoj županiji

Maligne bolesti danas u čitavom svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, predstavljaju jedan od najznačajnijih javnozdravstvenih problema i prioriteta, zbog visokih stopa obolijevanja i smrtnosti, te posljedično velikih troškova za pojedince i čitavu društvenu zajednicu. Broj oboljelih je u stalnom porastu, što je u najvećoj mjeri posljedica produljenog životnog vijeka i većeg broja osoba starije životne dobi u kojoj se maligne bolesti češće pojavljuju. Osim toga, važno je istaknuti kako na pojavnost mnogih malignih bolesti utječu socijalno-ekonomske prilike i profesionalno okruženje, ali i stil života te genetske predispozicije. Do porasta broja novootkrivenih slučajeva malignih bolesti dolazi i zbog uvođenja nacionalnih programa ranog otkrivanja raka, s ciljem otkrivanja bolesti u što ranijem stadiju. Smrtnost od raka ovisi o tome u kojem je stadiju maligna bolest otkrivena, te o dostupnosti dijagnostičkih postupaka i suvremenih metoda liječenja. Stoga se i u Hrvatskoj u narednom razdoblju očekuje pad stopa smrtnosti od karcinoma, budući da se provode Nacionalni programi ranog otkrivanja raka, a očekuje se i skoro donošenje Nacionalnog plana i programa borbe protiv raka. No, pojavnost i smrtnost od zloćudnih bolesti su u Republici Hrvatskoj još uvijek u porastu i zemlja smo srednje incidencije (pojavnosti) i visokog mortaliteta (smrtnosti).

U Međimurskoj županiji maligne bolesti također predstavljaju veliki javnozdravstveni problem i prioritet. Još uvijek bilježimo porast incidencije, osobito od 2006. godine (vidi sliku 1. 3. i 4.), kada je uveden prvi nacionalni program – program ranog otkrivanja raka dojke, u sklopu kojeg smo u sva četiri ciklusa imali visoke stope odaziva. Odaziv je u Međimurskoj županiji bio među najvišima u Hrvatskoj, a rak dojke u prvom ciklusu otkriven je kod 181 žene. Dvije godine kasnije, odnosno 2008. godine, uveden je Nacionalni program ranog otkrivanja raka debelog crijeva. Do sada su u potpunosti završena dva ciklusa poziva, a odaziv je u Međimurskoj županiji također među najvišima u Hrvatskoj, iako još uvijek nije zadovoljavajući. Rak debelog crijeva je u sklopu ovog programa u Međimurskoj županiji u dva ciklusa otkriven u 72 osobe.

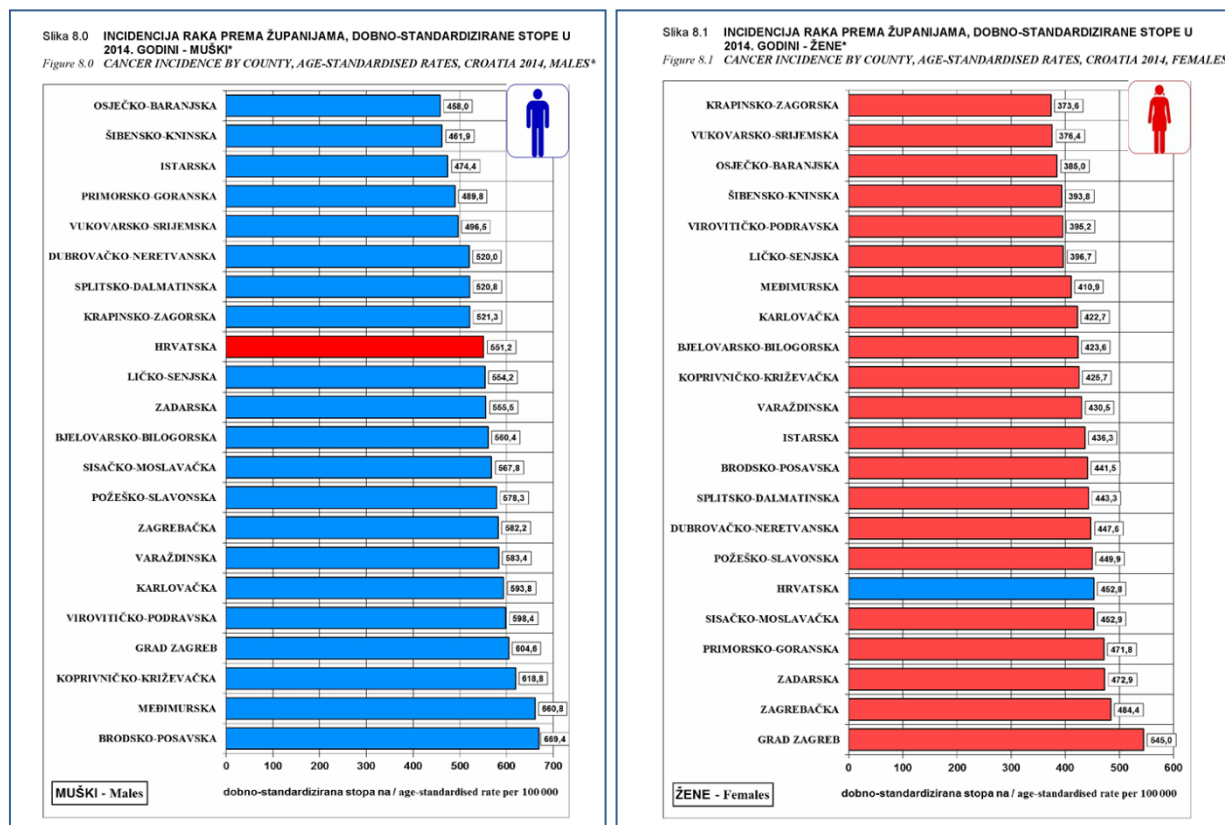
Slika 1.

Izvor podataka: HZJZ. Registar za rak Republike Hrvatske, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, obrada Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije

Prema zadnjim raspoloživim podacima Registra za rak Republike Hrvatske, u Međimurskoj županiji je 2014. godine ukupan broj novodijagnosticiranih bolesnika s invazivnim rakom (bez ne-melanomskog raka kože) iznosio 538, i to 315 muškaraca i 223 žene. U odnosu na prosjek za Hrvatsku u cjelini te u odnosu na druge županije, dobno-standardizirana stopa incidencije raka u Međimurskoj županiji u muškaraca je bila viša od prosječne za Hrvatsku i među najvišima od svih županija. Naime, samo Brodsko-posavska županija je imala višu stopu obolijevanja. U žena je u Međimurskoj županiji 2014. godine incidencija raka bila niža od prosječne za Hrvatsku, odnosno, samo u šest županija je bila niža nego u Međimurskoj županiji, ali je 2013. godine bila također među najvišima.

Slika 2. Incidencija raka prema županijama 2014. godine

HZJZ. Registar za rak Republike Hrvatske. Incidencija raka u Hrvatskoj 2014., Bilten 39, Zagreb, 2016

Nije jednostavno odgovoriti koji su razlozi visoke incidencije karcinoma u Međimurskoj županiji, posebno ako imamo na umu već spomenute brojne čimbenike koji utječu na pojavnost malignih bolesti, te bi trebalo provesti detaljnu analizu i standardizaciju stopa obolijevanja za sva sijela raka. No, svakako je moguće pretpostaviti da su visoke stope obolijevanja od raka u Međimurskoj županiji povezane s provođenjem nacionalnih programa ranog otkrivanja raka, kao i s činjenicom da su u Međimurju odazivi na ove programe već godinama među najvišima u Hrvatskoj. Tome u prilog govori podatak da je od 94 novoregistrirana slučaja raka debelog crijeva u 2014. godini u Međimurju kod 16 osoba rak otkriven u sklopu programa ranog otkrivanja raka (odnosno prilikom kolonoskopije provedene u sklopu programa). Osim toga, udio raka debelog crijeva u ukupnom broju novoregistriranih slučajeva je u Međimurskoj županiji veći u oba spola u odnosu na Republiku Hrvatsku u cjelini.

Na službene podatke o pojavnosti karcinoma utječe i kvaliteta prijavljivanja malignih bolesti, a mi u Međimurju već dugi niz godina ulažemo značajne napore kako bi registracija malignih bolesti na svim razinama zdravstvene zaštite bila što potpunija i kvalitetnija. Ne bježimo od činjenice da se oko 40% malignih bolesti može prevenirati usvajanjem zdravih životnih navika (održavanjem poželjne tjelesne težine, pravilnom prehranom, redovitom tjelesnom aktivnošću, izbjegavanjem konzumacije alkoholnih pića i nepušenjem), te da je moguće da su i loše navike našeg pučanstva doprinijele visokoj incidenciji raka. S tim na umu, Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije uz interdisciplinarnu i multisektorsku suradnju provodi brojne aktivnosti, programe i projekte, koji imaju za cilj promicanje zdravog stila života kod naših stanovnika.

Isto tako, ulažemo značajne napore u cilju poboljšanja odaziva i što uspješnije provedbe nacionalnih programa ranog otkrivanja raka, kao najučinkovitije mjere sekundarne prevencije karcinoma, budući da se pomoću njih zloćudne bolesti u velikom broju slučajeva otkriju dovoljno rano da budu potpuno izlječive, čime se smanjuju stope smrtnosti, a povećava preživljenje kao i kvaliteta života oboljelih osoba.

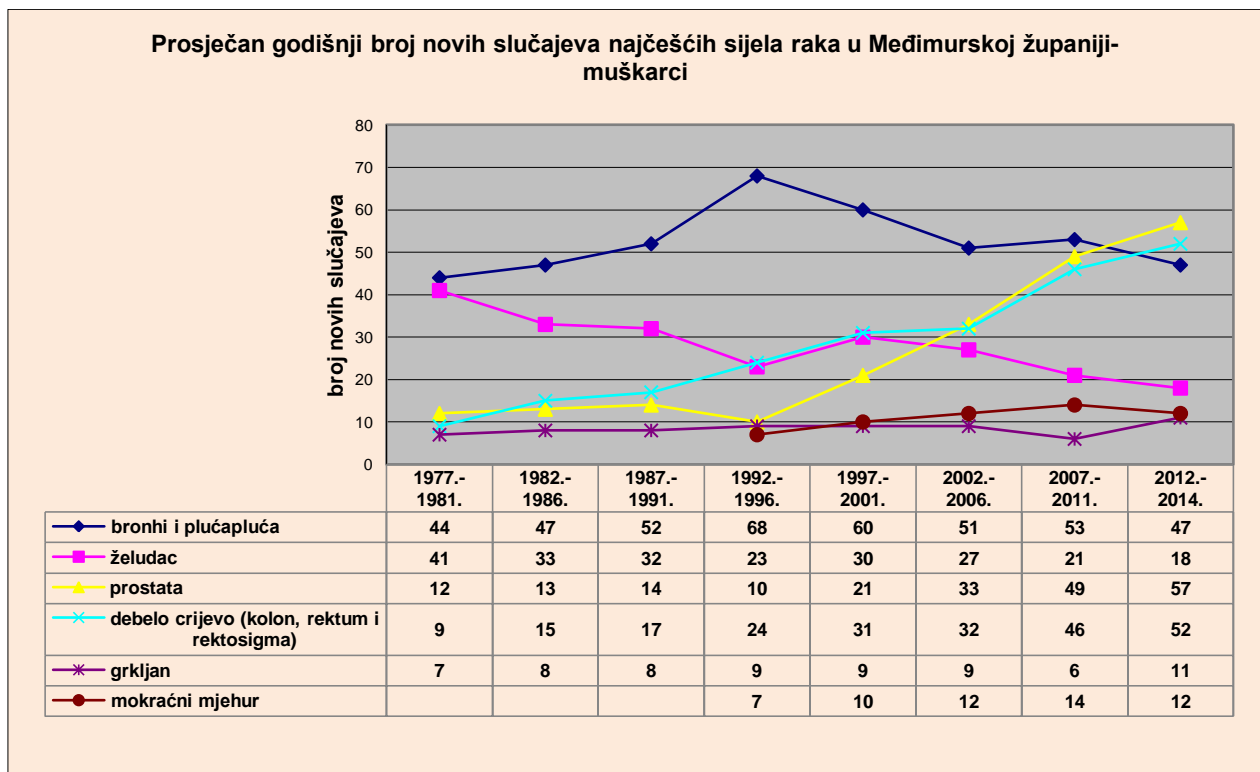
Prema podacima za Međimursku županiju Registra za rak Republike Hrvatske za 2014. godinu, pet najčešćih sijela raka u muškaraca su: rak kolona, rektosigme i rektuma (64 nova slučaja i udio od 20, 3%), rak prostate (54 nova slučaja i udio od 17, 1%), rak traheje, bronha i pluća (47 novih slučajeva i udio od 14, 9%), rak želuca (26 novih slučajeva i udio od 8, 3%) te rak mokraćnog mjehura (16 novih slučajeva i udio od 5, 1%).

Prema podacima za Međimursku županiju Registra za rak Republike Hrvatske za 2014. godinu, pet najčešćih sijela raka u žena su: rak dojke (50 novih slučajeva i udio od 22, 4%), rak kolona, rektosigme i rektuma (30 novih slučajeva i udio od 13, 5%), rak tijela maternice (19 novih slučajeva i udio od 8, 5%), rak želuca (18 novih slučajeva i udio od 8, 1%) te rak traheje, bronha i pluća (14 novih slučajeva i udio od 6, 3%).

Trendovi incidencije raka u Međimurskoj županiji

U promatranom periodu u muškaraca bilježimo manji broj slučajeva raka želuca te zadnjih godina i raka pluća, te veći broj slučajeva raka debelog crijeva, raka prostate i raka mokraćnog mjehura (vidi sliku 3.).

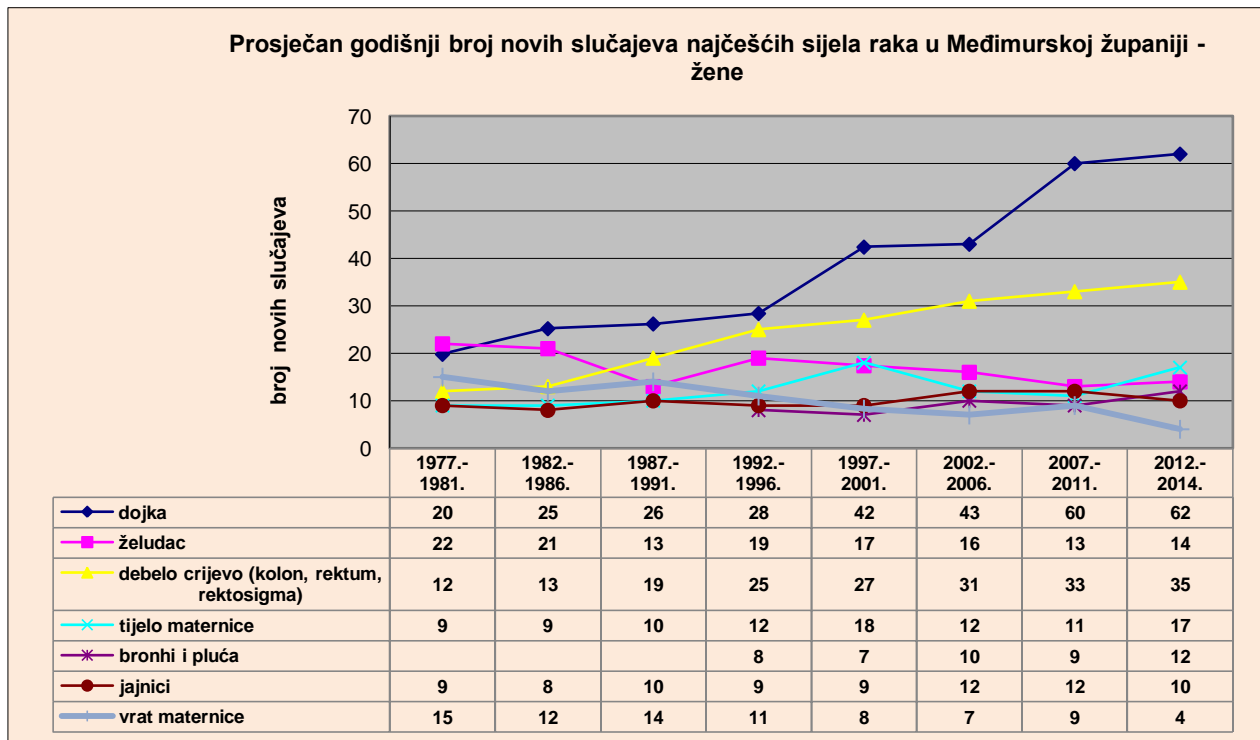
Slika 3.

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije temeljem podataka Registra za rak Republike Hrvatske, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Kod žena kontinuirano bilježimo veći broj slučajeva raka dojke, raka debelog crijeva, te u zadnjem promatnom periodu i raka tijela maternice i raka pluća te manji broj slučajeva raka želuca i raka vrata maternice (vidi sliku 4.).

Slika 4.

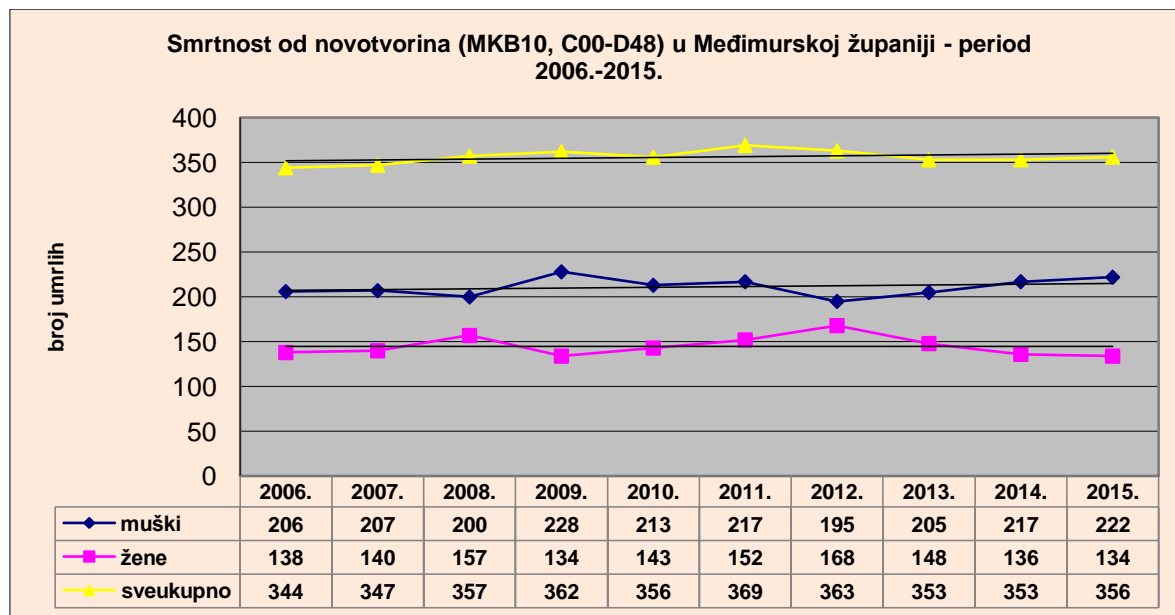

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije temeljem podataka Registra za rak Republike Hrvatske, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Smrtnost od raka u Međimurskoj županiji :

Smrtnost od raka u Međimurskoj županiji je nekoliko zadnjih godina u stagnaciji, osobito kod žena, a 2015. godine je prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DEM2/2015) bilo registrirano 350 umrlih osoba od zloćudnih novotvorina (MKB10, C00-C97), od kojih 218 muškaraca i 132 žene. U ukupnom broju umrlih te godine u Međimurju, udio umrlih od zloćudnih novotvorina je iznosio 28%, a među umrlima u dobi do 64 godine starosti, udio umrlih od karcinoma je iznosio 43,4% (ukupno su 2015. godine u Međimurskoj županiji u dobi do 64 godine umrle 274 osobe, od kojih je 119 osoba umrlo zbog karcinoma).

Slika 5.

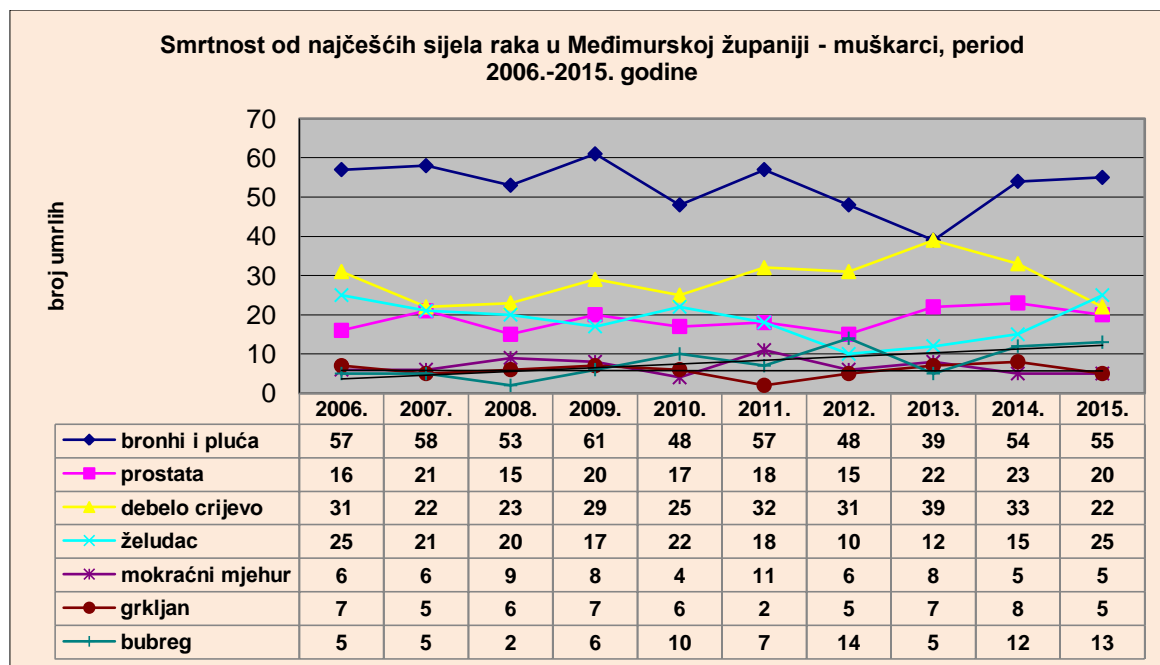
Izvor podataka: Državni zavod za statistiku (DEM2/2006.-2015.), obrada ZZJZ Međimurske županije

Pet najčešćih sijela raka po smrtnosti u muškaraca 2015. godine u Međimurju, bila su; rak traheje, bronha i pluća (55 umrlih i udio od 25,2% ukupno umrlih muškaraca od raka), rak želuca (25 umrlih i udio od 11,5%), rak kolona, rektosigme i rektuma (22 umrlih i udio od 10,1%), rak prostate (20 umrlih i udio od 9,2%), te na petom mjestu rak bubrega (13 umrlih i udio od 6%) .

Pet najčešćih sijela raka po smrtnosti u žena 2015. godine u Međimurju, bila su ; rak kolona, rektosigme i rektuma (21 umrla žena i udio od 15,9% ukupno umrlih žena od raka), rak dojke (15 umrlih žena i udio od 11,4%), potom rak želuca (13 umrlih i udio od 9,9%) i rak bronha i pluća (13 umrlih i udio od 9,9%), te rak jajnika (12 umrlih žena i udio od 9,1%).

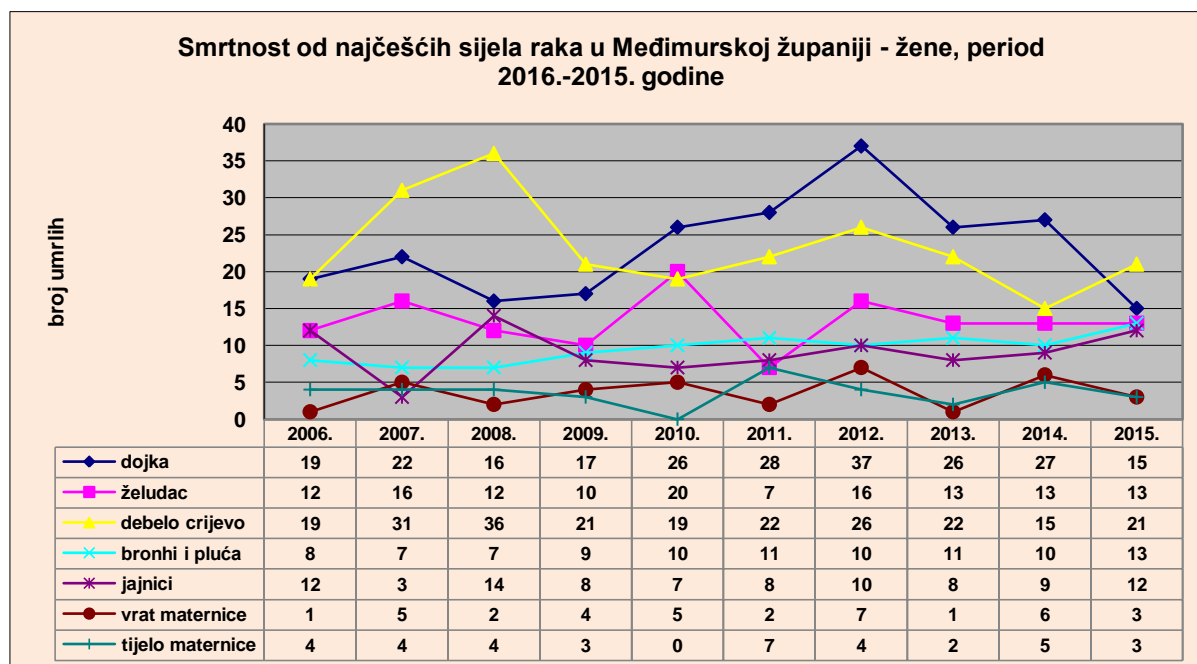
Trendovi smrtnosti od raka u Međimurskoj županiji:

Slika 6.

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku (DEM2/2006.-2015.), obrada ZZJZ Međimurske županije

Slika 7.

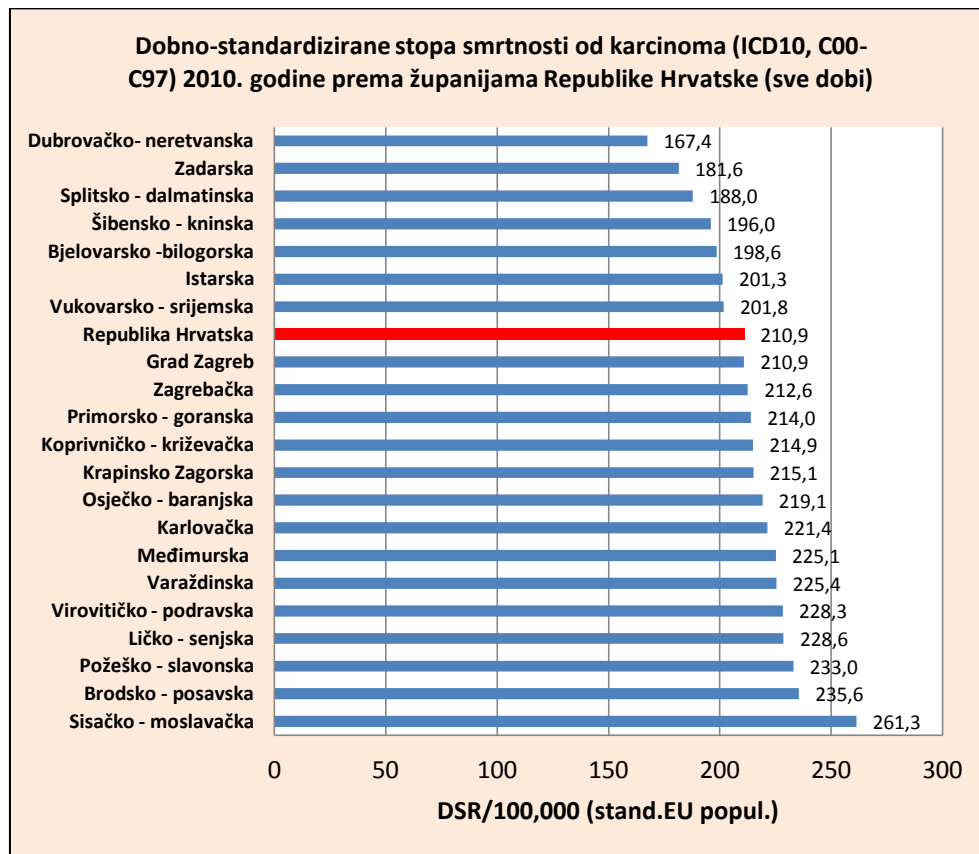
Izvor podataka: Državni zavod za statistiku (DEM2/2006.-2015.), obrada ZZJZ Međimurske županije

Usporedba smrtnosti od raka s prosjekom Republike Hrvatske i ostalim županijama:

Iako su stope obolijevanja od karcinoma u Međimurskoj županiji već duži niz godina među najvišima u Hrvatskoj, po stopama smrtnosti nismo u vrhu. Naime, 2010. godine, dobno-standardizirana stopa smrtnosti od raka u Međimurskoj županiji (MKB 10, C00-C97) za sve dobi je iznosila 225,09/100.000 st. i bila je viša od prosječne za Hrvatsku (210,9/100.000 st.), no, čak 6 županija je imalo višu stopu smrtnosti (vidi sliku 8.). Četiri godine kasnije, odnosno 2014. godine, situacija je još povoljnija budući je dobno- standardizirana stopa smrtnosti od raka u Međimurskoj županiji 2014. godine pala na 219,19/100.000 st. i bila je tek nešto viša od prosječne za Hrvatsku (214,42/100.000st.), a čak 9 županija je imalo višu stopu smrtnosti (vidi sliku 9.).

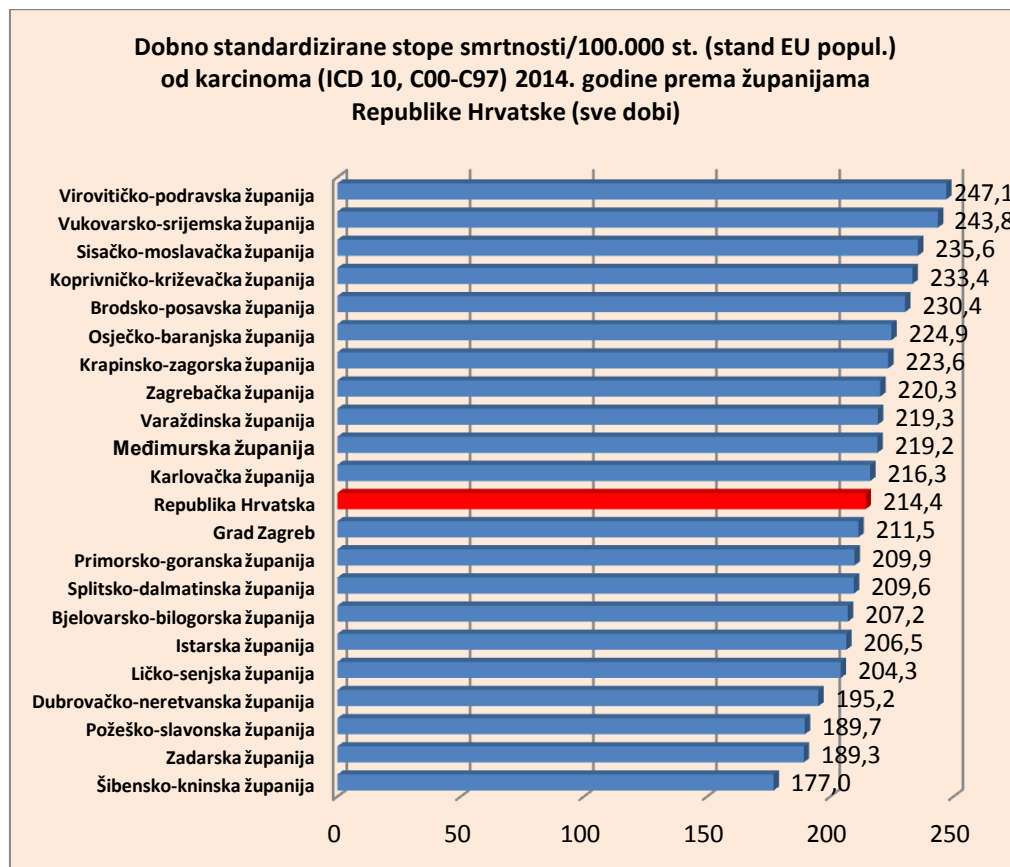
Situacija je još bolja ako se usporede stope smrtnosti za dob od 0-64 godine. Naime, dobno-standardizirana stopa smrtnosti od raka za dob 0-64 godine je 2014. godine u Međimurskoj županiji bila niža od prosječne za Hrvatsku, i samo su 4 županije imale nižu stopu smrtnosti od Međimurske do te dobi.

Slika 8.

Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije, Strateški plan za unapređenje zdravlja i smanjivanje nejednakosti u zdravlju u Međimurskoj županiji od 2014.-2020. godine, Čakovec, 2013. god.

Slika 9.

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku (DEM2/2014), obrada ZZJZ Međimurske županije

Iako je usporedba dobno-standardiziranih stopa smrtnosti učinjena samo za dvije izdvojene godine, nadamo se da će se u narednom razdoblju smanjivati stope smrtnosti od karcinoma, kako u Međimurskoj županiji, tako i u Hrvatskoj u cjelini.

Kako bi se to i ostvarilo, važno je i dalje, na svim razinama zdravstvene zaštite i uz multisektorsku suradnju, provoditi mjere primarne prevencije uz promicanje zdravog stila života, motivirati stanovništvo na što veći odaziv u nacionalnim programima ranog otkrivanja raka, a osobama s novootkrivenom bolešću (bilo da je karcinom otkriven u sklopu programa ranog otkrivanja raka ili izvan njega) pružiti maksimalnu podršku i brzu daljnju obradu te liječenje.

Provedbom nacionalnog plana i programa borbe protiv raka, koji je u izradi i očekuje se njegovo skoro donošenje, očekuje se za sve bolesnike od raka u Hrvatskoj jednaka dostupnost dijagnostike i suvremenih metoda liječenja te praćenja bolesnika kao i provedba uspješne rehabilitacije i resocijalizacije oboljelih osoba.

Prilikom korištenja podataka, molimo obavezno navesti izvor.

Zahvaljujemo Registru za rak Republike Hrvatske na podacima i pomoći u izradi analiza.

Pripremila: Renata Kutnjak Kiš, dr.med., spec. epidemiolog,
Voditeljica Djelatnosti za javno zdravstvo, koordinatrica Programa ranog otkrivanja raka dojke i raka debelog crijeva za Međimursku županiju